

7. Яненко Тетяна Василівна Інтегрований урок у 4 класі з математики. Тема: Сім Чудес України / Т. В. Яненко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://polpoz.ru/umot/integrovanij-urok-u-4-klasi-z-matematiki-tema-sim-chudes-ukray>.
8. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO) / Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference of an Assessment and Research Program – OECD (Draft). – P.8.

УДК 373.3(477)"712":615.85

ЕСТЕТОТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Тетяна Віталіївна Мірошніченко,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

Анотація. У статті здійснено концептуальний аналіз провідних положень Нової української школи з позиції їх реалізації в естетотерапевтичній діяльності сучасного вчителя початкової школи. Визначено функції вчителя-фасилітатора на засадах партнерської педагогіки. З'ясовано роль засобів і видів естетотерапії у формуванні в учнів загальнолюдських цінностей та розкритті їх творчого потенціалу в умовах НУШ.

Ключові слова: естетотерапія, засоби і види естетотерапії, компетентності молодших школярів, дитиноцентризм, партнерська педагогіка, Нова українська школа.

Annotation. The present paper deals with conceptual analysis of the leading positions of New Ukrainian School in terms of their implementation in aesthetic activity of a modern primary school teacher. The functions of a teacher-facilitator based on pedagogy of partnership are defined. The role of facilities and types of aesthetic therapy in the formation of universal human values among primary pupils and in the development of their creativity in the context of New Ukrainian School is shown

Key words: the aesthetics therapy, means of aesthetic therapy, competencies of primary pupils, child-centrism, pedagogy of partnership, New Ukrainian School.

ESTHETIC THERAPY APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF A CREATIVE PERSONALITY OF A PRIMARY PUPIL IN THE CONTEXT OF NEW UKRAINIAN SCHOOL

Tetiana Vitaliivna Miroshnichenko

Визначальним вектором реформування початкової освіти в Україні є підвищення якості освіти шляхом реалізації особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів, що ґрунтуються на максимальному врахуванні потреб, інтересів, здібностей кожної дитини.

Сучасній початковій школі потрібен учитель-фасилітатор, який уміє бачити внутрішній світ дитини, захищати, оберігати індивідуальність кожного вихованця, підтримувати прагнення до пізнання, формувати почуття задоволення й насолоди від навчально-пізнавальної діяльності. Одним із ефективних шляхів вирішення окреслених завдань є впровадження в навчально-виховний процес інноваційної гуманістично зорієнтованої технології естетотерапії, що передбачає створення психологічно-комфортного освітнього середовища шляхом актуалізації естетико-терапевтичного потенціалу традиційних засобів психолого-педагогічного впливу (казка, гра, музика, танок, спілкування та ін.). За рахунок позитивного емоційно-естетичного збагачення особистості та надання їй можливості творчого розвитку досягається терапевтична мета – відновлення природної гармонії дитини з навколишнім світом, створення оптимальних умов організації навчально-пізнавальної діяльності молодшого школяра.

Проблема гуманізації навчально-виховного процесу початкової школи висвітлювалась у працях як класиків педагогіки (Я. Коменський, К. Ушинський, С. Русова, В. Сухомлинський та ін.), так і сучасними науковцями (І. Бех, М. Лещенко, Л. Масол, О. Отич, Л. Хомич та ін.).

Окремі питання використання психолого-педагогічного потенціалу естетотерапевтичних методів у роботі з дітьми та підлітками розкрито у наукових доробках О. Вознесенської, У. Дутчак, Т. Зінкевич-Євстигнеєвої, М. Кисельової, Г. Побережної, Н. Сакович, О. Філь, В. Чурай та інших. Проблема підготовки майбутніх педагогів до застосування засобів естетотерапії набула ґрунтовної розробки у дослідженнях О. Кондрицької, Л. Лебедевої, І. Малишевської, Е. Медведєвої, О. Сороки, О. Федій та інших.

Мета статті – проаналізувати провідні ідеї Концепції Нової української школи та шляхи реалізації естетотерапевтичного підходу до творчого розвитку особистості молодшого школяра.

Сучасні науковці (Н. Бібік, О. Большакова, Ю. Найда, О. Онопрієнко, М. Пристінська, Н. Софій) окреслюють ряд проблем вітчизняної освіти, зокрема й початкової школи, що стали поштовхом для проведення реформ середньої освіти:

- відмінності між школами, які територіально, соціально і демографічно працюють у різних умовах, що утруднює реальний доступ учнів до здобуття якісної освіти;

- недостатньо розвинена мережа дошкільних закладів – це унеможливує обов'язкову передшкільну підготовку дітей старшого дошкільного віку. Такий стан, як засвідчує статистика, буде зберігатися у найближчі роки, тому постає потреба пошуку й інших шляхів здійснення підготовки дітей до школи;

- умови навчання дітей, особливо 6-річних першокласників, – наповнення класів, режим навчання, вимоги до приміщення, забезпечення харчуванням, матеріальна база тощо – у переважній більшості закладів освіти не відповідають психофізіологічним особливостям розвитку учнів;

- з кожним роком збільшуються ризики погіршення фізичного та психологічного здоров'я дітей, що вимагає перегляду режиму їхньої навчальної праці, розвантаження і переструктурування змісту навчальних предметів, уникнення дублювання матеріалу тощо;

- значно збільшилась кількість дітей, які потребують особливого і тривалого психолого-педагогічного супроводу, логопедичної, соціальної і медичної допомоги, – до цього виклику наша школа підготовлена лише частково;

- у сільській місцевості якість освіти не витримує конкуренції із міською. Школи сільської місцевості, особливо початкові, стали переважно малочисельними, а через це поглибилась потреба упровадження інших форм навчання, штатних розписів, створення відповідного освітнього середовища;

- вимагає змін навчальне забезпечення – більшість підручників залишаються застарілими з огляду на інноваційні результати початкової освіти. Недостатнє виділення коштів на їх друк і застарілі уявлення замовників про функції цього виду продукції обмежує авторів у створенні повноцінної сучасної навчальної книги. У більшості випадків школи, вчителі не мають змоги самостійно обирати той або інший підручник, вони часто змушені звертатися до батьків стосовно придбання сучасної навчальної продукції [4, 8-9].

Відтак, виникає гостра необхідність докорінних реформаторських рішень, в основі яких покладена ідея дитиноцентризму та індивідуально-творчого становлення особистості на засадах гуманістичної особистісно зорієнтованої педагогіки.

Одним із визначальних компонентів НУШ є новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації особистості в соціальному середовищі. До них належать:

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами.
2. Спілкування іноземними мовами.
3. Математична грамотність.
4. Компетентності в природничих науках і технологіях.
5. Інформаційно-цифрова компетентність.
6. Уміння навчатися впродовж життя.
7. Соціальні і громадянські компетентності.
8. Підприємливість.
9. Загальнокультурна грамотність.
10. Екологічна грамотність і здорове життя [3].

Формуванню названих вище компетентностей сприятиме інтегроване використання вчителем таких засобів естетотерапевтичного впливу як природа, мистецтво, музика, казка, ігри, спілкування, праця, що в свою чергу впливатиме на забезпечення емоційності сприймання навчального матеріалу, на ефективніше його засвоєння, усвідомлення, запам'ятовування й відтворення молодшими школярами.

Нова українська школа буде працювати на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти, відповідно якої у навчально-виховному процесі відбувається максимальне врахування здібностей, потреб та інтересів кожної дитини, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму. За словами В. Кременя: «Дитиноцентризм у освіті – це коли виховання і навчання кожної дитини здійснюється на основі розвитку її природних здібностей. Є необхідністю якомога більше наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини. Це явище я називаю дитиноцентризмом в освіті» [2, 5].

Базовими положеннями реалізації принципу дитиноцентризму в естетотерапевтичній діяльності вчителя початкової школи є:

- забезпечення суб'єкт-суб'єктного співробітництва всіх учасників педагогічного процесу;

- визнання унікальності дитини, врахування її індивідуальних і вікових особливостей, опора на позитивні якості вихованця;
- створення психологічно комфортних умов для розкриття творчого потенціалу молодшого школяра;
- творча активність учнів, орієнтація на інтереси та досвід дітей, залучення їх до різноманітних видів художньо-творчої діяльності (малювання, музикування, співи, конструювання, ліплення тощо);
- забезпечення свободи педагогічної творчості (самостійний вибір вчителем естетотерапевтичних технік і прийомів відповідно до поставлених завдань);
- відсутність будь-яких деструктивних впливів на особистість дитини.

Відтак, ідея дитиноцентризму має чітку естетотерапевтичну спрямованість, оскільки полягає у створенні сприятливих умов для розвитку індивідуальних творчих можливостей, саморозвитку та самореалізації особистості шляхом актуалізації емоційно-чуттєвої сфери дитини.

Сучасний виданий педагог-гуманіст Ш. Амонашвілі наголошує на основних принципах педагогічної діяльності вчителя, що ґрунтуються на естетотерапевтичній концепції формування творчої особистості. До них належать:

- любов до дитини є єдиною силою, що приносить дитині гармонію душі, задоволення від доброзичливого спілкування та взаємовідносин з оточуючими. Педагогіка любові – основа особистісно гуманного педагогічного процесу;
- олюднення середовища, в якому живе дитина, що полягає у створенні психологічно комфортної атмосфери та рівноваги у різних сферах життєдіяльності учня;
- проживання в дитині свого дитинства являється важливим етапом пізнання життя школяра, глибокого вивчення його духовно-моральної сфери [1, 511-512].

Цікавою є думка С. Подмазіна про те, що в основі особистісно орієнтованої освіти лежать психозберігаючі технології навчання й виховання школярів, тобто сукупність засобів, методів, методик навчання й підходів до освітнього процесу. Ця технологія вимагає дотримання таких вимог у педагогічній діяльності:

- урахування індивідуальних (інтелектуальних, емоційних, мотиваційних) особливостей дитини, її темпераменту, характеру сприйняття нею навчального матеріалу, типу пам'яті тощо;
- відсутність надмірного, виснажливого інтелектуального, емоційного, психофізіологічного навантаження у процесі засвоєння

навчального матеріалу, прагнення домогтися оптимальних результатів навчання з мінімальною затратою часу та зусиль учня;

– створення сприятливого морально-психологічного клімату в класному колективі (збереження, зміцнення психічного здоров'я школярів, відсутність безтактності, грубості, авторитарного тиску з боку педагога та інших чинників, що негативно впливають на особистість учня, а також створення умов для задоволення своїх потреб у самовияві, в захищеності, в хороших стосунках із друзями);

– мірою розвитку гуманістичних тенденцій в організації та здійснення освітнього процесу має бути не тільки підхід, який не завдає шкоди, а й прагнення навчити дитину самостійно захищати себе від стресів, образ, принижень, допомогти їй опанувати засоби психологічного самозахисту [5, 7].

Окреслені вимоги є співзвучними щодо організації та проведення естетотерапевтичної роботи в початковій школі з широким використанням психолого-педагогічного потенціалу казкотерапії, арт-терапії, лялькотерапії, сміхотерапії, танцювально-рухової терапії, бібліотерапії, природотерапії, хоббітерапії та інших технологій з метою активізації позитивних емоційних переживань та розвитку творчої особистості.

Вагомого значення в Концепції Нової української школи набувають положення партнерської педагогіки між суб'єктами навчально-виховного процесу школи I ступеня. Видатний вітчизняний педагог В. Сухомлинський писав: «Якщо вчитель став другом для дитини, якщо ця дружба осяяна шляхетним потягом, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло. І якщо в школах є насторожені, недовірливі, а іноді й злі діти, то це лише тому, що вчителі не знайшли підходу до них, не зуміли стати їхніми товаришами. Виховання без дружби з дитиною можна порівняти із блуканням в темряві» [7, 21].

Основними принципами функціонування Нової школи на засадах педагогіки партнерства є:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [3].

Визначальним чинником навчально-виховного процесу в педагогіці партнерства є позиція вчителя – помічника і соратника учня. Цілком очевидно стає необхідність здійснення естетотерапевтичного впливу на особистість дитини шляхом створення для її творчого розвитку та самореалізації фасилітуючого «психологічного клімату, у якому будуються людські стосунки [6, 253].

Відтак, основними естетотерапевтичними функціями вчителя-фасилітатора на основі партнерської педагогіки є:

1) забезпечення сприятливих умов для самостійного й усвідомленого навчання та гармонійного особистісного розвитку молодших школярів;

2) актуалізація, стимулювання потреби у розвитку, особистісному зростанні;

3) створення атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри, емоційно-інтелектуального фону навчання.

Утілюючи ідеї педагогіки партнерства, вчителю необхідно використовувати в своїй роботі естетотерапевтичні технології з метою залучення учнів до спільної діяльності. Прикладом завдань колективної роботи дітей на уроках та позаурочний час можуть бути: створення колажів, фотоколажів (орієнтовні теми: «Настрій класу», «Толерантність», «Мої мрії», «Природа навколо нас» та ін.), виконання творчих проєктів, створення колективних малюнків, «живої» азбуки, пісочних картин, виконання вокалотерапевтичних вправ тощо. Залучення молодших школярів до творчої колективної діяльності засобами естетотерапії сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей, розвитку емпатії, прагнення дитини до активної роботи, самоствердження, життєтворчості, імпровізації, співпраці.

Пріоритетного значення в розбудові Нової української школи набуває завдання формувати в учнів систему загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [4, 19].

В естетотерапевтичній концепції формування особистості чільне місце відводиться саме розвитку в учнів морально-духовних та етичних загальнолюдських цінностей, на основі яких формується внутрішній світ дитини, її життєвий світогляд, виховується справедливість, доброта, емпатія тощо. Зазначені в Концепції Нової

української школи рекомендовані Європейським парламентом та Радою Європи, і містять 24 риси і чесноти, що їх визнали пріоритетними понад 50 країн світу. До них належать: креативність, цікавість, критичне мислення, любов до навчання, мудрість, відвага, наполегливість, чесність, енергійність, любов, доброта, соціальний і емоційний інтелект, співпраця, справедливість, лідерство, вміння пробачати, скромність, розсудливість, самоконтроль, поцінування краси, вдячність, оптимізм, гумор і віра.

Серед найбільш дієвих засобів естетотерапії, які впливають на формування загальнолюдських цінностей дитини слід віднести: казку, гру, спілкування, працю, природу, мистецтво та інші. У свій час про важливість цих засобів у житті дитини наголошував виданий педагог В. Сухомлинський: «Духовне життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе у світі гри, казки, музики, фантазії, творчості. Без нього вона засушена квітка» [7, 174].

Одним із важливих кроків реалізації завдань Нової української школи є високий рівень професійної мотивації вчителя. «Школа українська буде успішна, якщо в неї прийде успішний учитель. Він – успішний вчитель та фахівець – вирішить дуже багато питань щодо якості викладання, обсягу домашніх завдань, комунікації з дітьми та адміністрацією школи. До дітей має прийти людина-лідер, яка може вести за собою, яка любить свій предмет, яка його фахово викладає» [3, 18]. Відповідно до концептуальних положень НУШ учитель має більше академічної свободи у виборі методів, засобів, прийомів, форм організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів, розробці авторських навчальних програм та проведенні заходів. Все це створює позитивні умови для здійснення естетотерапевтичної роботи в умовах навчально-виховного процесу початкової школи, адже вчитель може обирати й використовувати ефективні й продуктивні, на його думку, способи творчої взаємодії зі своїми вихованцями, їх батьками, колегами.

Отже, проведений аналіз провідних ідей концепції Нової української школи переконливо доводить необхідність актуалізації інноваційно-творчого підходу до навчання і виховання молодших школярів, формування естетотерапевтичної концепти в розвитку творчої особистості на засадах гуманістичної особистісно зорієнтованої педагогіки.

Література:

1. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш. А. Амонашвили. – Мн. : Университетское, 1990. – 560 с.

2. Кремень В. Про «Дитиноцентризм», або Чому освіта України потребує структурних змін / В. Кремень. // Щоденна всеукраїнська газета «День». – № 210 (3130). – 19 листопада, 2009. – С. 1–6.
3. Нова українська школа [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nus.org.ua> (дата звернення: 12.11.2017). – Назва з екрана.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
5. Подмазін С. Технологічне забезпечення особистісно орієнтованого навчання / С. Подмазін, Н. Луцюк // Завуч. – 2006. – № 6. – Вкладка. – С. 2–8.
6. Роджерс К. Свобода учиться / К. Роджерс, Дж. Фрейнберг ; пер. с англ. А. Б. Орлов, С. С. Степанов, Е. Ю. Патяева ; науч. ред. А. Б. Орлов. – М. : Смысл, 2002. – 527 с.
7. Сухомлинський В. А. О воспитании / В. А. Сухомлинский. – М.: Педагогика, 1979. – 325 с.
8. Федій О. А. Естетотерапія : [навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп.] / О. А. Федій. – К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 304 с.

УДК 378.011.3-051:373.3:908:069.1

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Юлія Григорівна Павленко,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

Анотація. У статті описано власний досвід автора з цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів початкової школи до краєзнавчої роботи засобами музейної педагогіки. Визначено педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування відповідної готовності на основі діяльнісного, компетентнісного та особистісно-орієнтованого підходів та з'ясовано роль музейних засобів у формуванні здатності шанувати традиції своєї сім'ї й своєї Батьківщини, а також розкритті творчого потенціалу особистості в умовах сучасного життя.

Ключові слова: музейна педагогіка, краєзнавча робота, професійна підготовка майбутніх учителів, початкова школа.

Annotation. In the article own experience of author is described from purposeful preparation of future teachers of initial school to regional work by facilities of museum pedagogics. Certainly pedagogical terms which provide